№ 102 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 15 **1903** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 15 № 102

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարւանը 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ.
Թերթերում գրելու են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Pour Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կօպէկ.
Տելէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Նոյն հարցի առիթով.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պանդուխտների վարք ու բարքից. Նամակ Երեւանից. Նամակ Գանձակի գաւառից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ի միջի այլոց.

ՆՈՅՆ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

Երէկվայ համարում մենք մատնացոյց եղանք այն հերթական հարցերի վրա, որոնք հետաքրքրում են Անդրկովկասի հայ կաթօլիկների համայնքը: Այդ հարցերը մօտեցել են իրանց դրական լուծման և շուտով հայ-կաթօլիկները իրանց եկեղեցական գործերի վերաբերութեամբ կունենան կանօնաւոր կազմակերպութիւն:

Թիֆլիսում գտնվող հայ կաթօլիկների մի պատգամաւորութիւն ներկայացաւ Տիրասպօլի եպիսկոպոսին և ունեցաւ մանրամասն խօսակցութիւն հայ կաթօլիկների եկեղեցական կարիքների մասին: Երբ որ վերջնականապէս պարզված կը լինեն էական խնդիրները, մենք կը տանք նրանց մասին մանրամասն տեղեկութիւններ մեր ընթերցողներին: Այժմ մենք կարող ենք կանգ առնել այն ընդհանուր տրամադրութեան վրա, որ նկատելի է հայ-կաթօլիկների գործերի բարեկարգութեան ասպարէզում:

Այդ տրամադրութիւնը նպաստաւոր է հայ կաթօլիկների համար: Լեզուի հարցի վերաբերութեամբ տիրում է այն հայեացքը, որ հայ-կաթօլիկ համայնքը կարող է ազատ կերպով աղօթել և ժամերգութիւն կատարել իր մայրենի լեզուով, հաւատարիմ մնալով իր նախնեաւանդ ծիսակատարութիւններին: Ներկայումս գոյութիւն ունեցող եկեղեցու խորանի մի մասը պէտք է յարմարեցվի հայ-կաթօլիկների ժամասացութեան համար և պէտք է միջոցներ ձեռք առնվեն նոր եկեղեցի շինելու բացառապէս հայերի համար: Ռուսաց կառավարութեան և Հռօմի միջև կայացած համաձայնութեամբ Թիֆլիսում նպատակայարմար է համարված հայ-կաթօլիկների հոգևոր վարչութիւն հաստատելու իր կօնսիստորիայով և թեմական կազմակերպութեամբ: Հայ-կաթօլիկների հոգևոր կրթութեան համար կը հիմնվի կրթարան, որը սկզբում կը լինի հասարակ հոգևոր դպրոց, իսկ ապագայում սեմինարիա:

Եթէ խաղաղասիրական ոգին, որ երեւում է կաթօլիկ հոգևոր շրջաններում, կարող կը լինի գոհացնել Անդրկովկասի կաթօլիկ շրջանները, յարգել իւրաքանչիւրի իրաւունքները և շահերը, նա վերջ կը դնէ այն անվերջ անախորժութիւններին, որոնք տարիներ շարունակ գրգռելով մարդկանց, ստեղծում էին մի շարք այնպիսի թիւրիմացութիւններ, որոնք պատճառ էին լինում անհաձելի ընդհարումների:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԴՈՒԽՏՆԵՐԻ ՎԱՐՔ ՈՒ ԲԱՐՔԻՑ
(Նամակ Հին-Նախիջ. գաւառից)

Ամեն նուիրական զգացմունքները ոտքի տակ տուած մեր պանդուխտները, թափառաշրջիկները հետզհետէ իրանց ապականել և վայրենի վարք ու բարքով սկսել են գրաւել նոյն իսկ լեռների գազաններին էլ. Որչափ ազէտ, տարրական հասկացողութիւններից զուրկ են դրանց գլուխները, նոյնչափ էլ կարծր, կոշտ-կոպիտ և կարեկցական զգացմունքից դատարկ են և դրանց սրտերը. այդպիսիների կրծքում նաև վաղուց թմրել, մեռել է, դժբաղդաբար, և խղճի խիթանը:

Իսկ թէ որքան թշուառ են լինում դրանց անբաղդ զոհերը: Մի քանի օր սրանից առաջ տեսայ մի 15—16 տարեկան կոյր պատանու, որը տողրակը ուսին դռնէ-դուռ ընկած ողորմութիւն էր մուրում: Սակայն որչափ ցաւալի, եղերական էր նրա արտասուախառն դառն պատմութիւնը. այդ թշուառը 4—5 տարի առաջ հօտաղ է եղել Ն. գիւղում, Ա. անունով մի գիւղացու մօտ: Այդ գիւղի Ց. Թ.—եան, որը տարիների ընթացքում ճաշակել է օտար վայրերում մեր դատարկաշրջիկներին յատուկ բաժակը և, ներխվելով բարոյապէս նոյն մթնոլորտում, զրկվել է ամեն վեհ գաղափարներից, մի օր երբ թէ բռնում է այդ հօտաղ Ն.-ին իր խոտատեղի, թէ սրտի մօտին և գազանային յատուկ անխղճութեամբ, ձեռքի ճիպոտով ծեծում և այնպէս է խփում խղճուկ Ն.-ին, որ սա արդէն տեղնուտեղը կուրանում է երկու աչքով: Որբ երեխայ և արդէն կոյր Ն.-ի տէր-տիրական ով պիտի լինէր, որ դատի դիմէր պատժելու նրան անբաղդութեան գիրկը գլորող բարբարոսին:

Քանի-քանի այսպիսի կսկծեցուցիչ օրինակներ կարելի է բերել այդ սրտաքինով մարդ, իսկ հոգով, խղճով, վարք ու բարքով գազաններին կեանքից: Կ.-Դիզայում մի չարք կռիւներ

է, որ տուր-դմբոցով, թե ու գլուխ ջարդելով տեղի են ունենում դարձեալ այդ անհրեաների շնորհիւ. Ե՞րբ էր այդ միամիտ գիւղը լսել անգամ նամակների մասին, սակայն պանդուխտները այդ էլ մտցրին այստեղ. օր չէ անցնում, որ պօստը զանազան օտար վայրերից անօնիմ նամակներ աննկարագրելի հայհոյանքներով, զրպարտութիւններով, բամբասանքներով սրա-նրա հասցէին չը բերէ այստեղ: Իսկ ինչ հետեւանք.—ենթադրութիւններ, թէ՛ սա է գրել, նա է գրել. և ահա տուր ու դմբոց դրանց ազգականների հետ:

Ընթերցող, ակամայ մնում ես սառած, թէ ինչու գէթ մի րօպէ, մի վայրկեան այդ բարոյապէս մեռածները չեն մտածում, որ հայրենի երկրում անտէր տուն ու տեղ, կին ու երեխայ, մարելուն մօտիկ օջախ ունեն, որոնք և կարող են այդ ենթադրութիւններին զոհ գնալ իրանց հարեւանների կողմից, որոնց նամակներով վիրաւորում են: Բայց ինչեր ենք ասում. միթէ դրանց հոգեկան աշխարհում դեռ տեղ ունի բռնած հայրենի սար ու ձորի, քար ու թփի, կնոջ, երեխայի, անտէր օջախի սէրը:—Ո՛չ. բազմաթիւ փաստերը վաղուց արդէն մերկացրել են դրանց կրծքում այդ նուիրական զգացմունքի դատարկութիւնը: Փոխանակ սփոփելու, փոխանակ սրբելու իրանց ամուսնու, երեխայի, վշտահար մօր արտասուքները, դրանք իրանց բացակայութեան վայրերից էլ ձեռք են մեկնում բարդելու, խորացնելու իրանց այդ թշուառների վէրքերը, ցաւերը:

Երբեմն որ քամու ազդեցութեան տակ, յանկարծ, պատահում է, տեսնում ես դրանց վերադարձած իրանց հարազատների գիրկը: Բերկրութեան ժպիտը տիրում է տարիների ընթացքում անտէր մնացած նրանց ամուսինների երեսին: Բայց, աւա՜ղ, ոչ տեւողական. անցնում են ամիսներ, մռայլ ամպերը կուտակվում են օտարավայրամոլ ամուսնու դէմքին, տխրութեան կնճիռներ կազմելով նրա ճակատին. նա մտատանջութեան, յոյզերի տարտարոսն է ընկնում, թէ՛ ինչու կինը չէ ծնում: Նրա գլխում սկսվում է ենթադրութիւնների շարքը, թէ՛ կինը իր բացակայութեան միջոցին իբր թէ անառակ կեանք է վարել, ուստի և խոյս տալով յղութիւնից՝ դեղեր է գործածել, որոնք և զրկել են նրան ծնելու ընդունակութիւնից: Սրանից յետոյ դժոխք է հաստատվում դրանց յարկի տակ. թշուառ կինը ամեն ժամ ենթակայ է լինում խիստ անարգանքի, յաճախ և ծեծի, որը չաքաթներով անկողին է մտցնում նրան: Լավում է նրա ճիչը, հեկեկանքը, բայց ում ինչ փոյթ. ով կարող է խառնվել նրանց ընտանեկան գործերին: Թշուառները մտանում են օտար վայրերում վարած իրանց անառակ կեանքը, այս ու այն ախտերից վարակվելը, վէրքեր ստանալը, ընդունակութիւնը. իսկ այստեղ ծեծի, ջարդի, տարիներով իրանց օջախի ծուխը վառ պահող անբաղդ կնոջն են ենթարկում և նրան մեղադրում որդեծնութեան խնդրում:

Անբաղդ ամուսիններ:

Լ. Խանասանեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Մայիսի 11-ին

Անցեալ 1902 թ., Երեւանի քաղաքային ընտրութիւնների հետեւանքը ամենքին յայտնի է. յայտնի է նոյնպէս, որ այդ ընտրութիւնները, տեղի ունեցած անկանօնութիւնների պատճառով, բեկանվեցին: Ահա այդ բեկանված ընտրութիւնների փոխարէն, 8—9 ամիսներ անցնելուց յետոյ, նոր ընտրութիւն տեղի ունեցաւ այսօր, մայիսի 11-ին: Ի նկատի ունենալով այն դրութիւնը, որ ստեղծվեց և զարգացաւ անսահման չափով անցեալ ընտրութիւնների ժամանակ և որ մինչև այժմ էլ շարունակվում էր, ոչ մի լաւ բան չէր գուշակվում նաև այս ընտրութիւնների նկատմամբ: Ճիշդ է, վերջին օրերում, այս անգամ, միմեանց մերձենալու փորձեր տեղի ունեցան. նախ երկու ջոկ շրջաններ մասնաւոր խորհրդակցութիւններ ունենալով համաձայնութեան եկան ընդհանուր խորհրդակցութիւն կազմելու և ընտրութիւնից միմիայն երեք օր առաջ տեղի ունեցաւ այդ խորհրդակցութիւնը և կազմվեց ընտրեալների 113 հոգուց բաղկացած մի ցուցակ, սակայն հէնց նոյն վարկենից սկսեց տարածվել այն կարծիքը, որ բոլորն էլ միմեանց խաբում են, բոլորն էլ անցեալ տարվայ պէս սրված են միմեանց սեւացնելու:

Այսպէս լինելուց յետոյ միանգամայն անսպասելի էր այն հետեւանքը, որ տուեցին այսօրվայ ընտրութիւնները, թէև, գոնէ առ երես, եղած համաձայնութեան շնորհիւ պէտք էր ունենալ անհամեմատ լաւ և մի և նոյն ժամանակ լրիւ ընտրութիւն: Այսօր մասնակցում էին ընտրութիւններին 364 ձայնով, որոնցից հայեր 244 ձայն, իսկ թուրքեր 120, հետեւապէս հայերը մասնակցում էին ընտրութիւններին 2/3-ականի բացարձակ մեծամասնութեամբ, մի հանգամանք, որով ընտրութիւնների ամբողջ ընթացքը գտնվում էր հայ ընտրողների ձեռքում, իսկ այդ ընթացքը հայ ընտրողների կողմից տարվեց բաւական խելացի կերպով:

Քաղաքային նոր կազմի համար հարկաւոր էին 60 ձայնաւորներ և 12 կանդիդատներ—ընդամենը 72 հոգի: Դրված էին 97 տուփեր.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ի ՄԻՋԻ ԱՅԼՈՑ

Բալկանեան թերակղզում կատարվող անցքերը ատտիճանաբար զարգանալով, աղմկալից բնաւորութիւն են ստացել: Եւրօպական խաղաղութեան կողմնակից այն պետութիւնները, որոնք մի որոշ միջոցներով ձգտում էին եթէ չը լուծելու, գոնէ սուր կերպարանք չը տալու մակեդօնական հարցին, մինչև այժմ չը կարողացան ցանկալի հետեւանքներ ստանալ, և Մակեդօնիան շարունակում է մի սոսկալի շարժում, գրաւելով ամբողջ Եւրօպայի լարված ուշադրութիւնը: Ներկայումս մակեդօնական հարցին յատուկ յօդուածներ են նուիրում ռուսական յայտնի գիտնականներն ու քաղաքագէտները առաջնակարգ ամսագրերում (Русск. Мысль, Міръ Божій, Русс. Богат.), ուստի հետաքրքրական է «Մշակի» ընթերցողներին ծանօթացնել այդ անհանգիստ, կամ ինչպէս դիպլօմատներն են անուանում,—խառ-վարար երկրի ազգաբնակութեան հետ:

Սակայն անհրաժեշտ է ասել, որ իւրաքանչիւր հետազօտութիւն միայն այն ժամանակ գիտական արժէք ունի, երբ նա հիմնված է լուրջ վիճակագրական տեղեկութիւնների վրա. դժբաղդաբար Մակեդօնիան այդ չունի և նրա ազգագրական հիմունքները կատարեալ անյայտութեան են մատնված: Պաշտօնական տեղեկութիւններ չը կան: Թիւրք կառավարութիւնը միայն այն վիճակագրական տեղեկութիւններն ունի, որոնք զինուորակոչութեան նպատակներին են վերաբերվում, և հէնց այս պատճառով էլ օսմանեան ստատիստիկները մահմեդական տարրի և այն էլ արական սեռի հաշիւներն են միայն պահում. իսկ ինչ վերաբերվում է «րայեաներին», վերջիններիս հաշիւը վարվում է մօտաւորապէս: Բնական է, որ այս քաօսական դրութիւնից չէ կարելի լրջօրէն օգտվել, ուստի կամայ-ակամայ հարցով հետաքրքրվողները դիմում են մասնաւոր աղբիւրների եթէ, ի հարկէ, այդ աղբիւրները բարեխիղճ և անաչառ կերպով են կազմված:

Մակեդօնիան ընկած է թիւրքական երեք վիլայէթներում—Սալօնիկ (հարաւային մաս), Մօնաստիր (Բիթօլ. միջին մաս) և Ուսկիւբ (Կօսսօվօ, հիւսիսային մաս), որոնցից պիտի խլել Ուսկուբի Նովօբազարեան և Մօնաստիրի Էլբասանեան սանջակները, որոնք աւստրօ-ունգարական հովանաւորութեան շրջանին են մտնում:

Մակեդօնիայի ազգաբնակութիւնը, թիւրքական պաշտօնական տեղեկութիւնների հիման վրա (Սալնամէ օրացոյց 1899 թւի), հաւասար է 2,244,000 մարդու: Եթէ այս թւից հանենք Նովօբազարեան և Էլբասանեան սանջակների ազգաբնակութիւնը, որ աւստրիական պրօտեկտօրատն է վայելում, այն ժամանակ 2 միլիօնից մի քիչ աւել կը ստացվի: Բայց այս տեղեկութիւնները, ինչպէս կը տեսնենք, իրականութեան դէմ նշանաւոր կերպով մեղանչում են: Այսպէս, օրինակ. Սպիրիդօն Հօպչեվիչ ասում է, որ Մակեդօնիան ունի 2,880,000 բնակիչ, Նիկօլաիդիս—2,225,000; Հիւգօ Հրօտէ—$2^1/_2$-ից մինչև $2^3/_4$ միլիօն, իսկ բօլգարացի Կօնչօվ—2,307,000, առանց Հին Սերբիայի: Մասնագէտները, ինչպէս, օրինակ, պրօֆէսօր Միլիւկօվ, ճշմարտութեան հաւանականութիւնը տրամադիր են վերջին թւանշանին վերագրելու: Այսպէս, ուրեմն, ընդհանուր առմամբ ազգաբնակութեան քանակութեան հարցում համարեա թէ բոլորն էլ համաձայն են իրար հետ. սակայն այս համաձայնութիւնը երկար չէ տեւում, երբ դէպքերը պահանջում են որպէս զի թւանշանները բաժանվեն առանձին ազգութիւնների մէջ. այստեղ արդէն լուրջ վիճակագրական տեղեկութիւնները զոհվում են ազգասիրական զգացմունքներին: Մենք տեսնում ենք, որ բօլգարացի Կօնչօվ սերբերի թիւը հաշւում է 1000 մարդ, իսկ սերբ Հօպչեվիչ—1,686,000: Կօնչօվի պնդելով, Մակեդօնիայում միայն 229,600 յոյն կայ, իսկ յոյն էտնօգրաֆների, Նիկօլաիդիսի և Կալլադիսի ասելով—650-ից մինչև 700 հազար: Այս հակասութիւնների գիտակցական թէ անգիտակցական պատճառները դժուար չէ որոշել: Պարզ է, որ տարբեր ազգութիւնների պատկանող ստատիստիկների ձեռքում Մակեդօնիայի ազգաբնակութեան թւանշանները պատահաբար չեն աւելացնում կամ պակասեցնվում, այլ այդ անվում է մի որոշ քաղաքական նպատակով: Ակամայ թիւրքամոլ դարձած՝ Եւրօպայում ապրող բոլոր յոյն, բօլգար և սերբ հրապարակախօսները աշխատում են ապացուցանել, որ ամբողջ Մակեդօնիայում կամ նրա մի մասում գերիշխում է այս կամ այն ազգութիւնը, ենթադրելով, որ բուն երկրի կամ նրա մասերի մէջ գերիշխող մեծամասնութիւնը, եթէ կազմում է մի որոշ տարր, հետեւապէս երկիրն էլ

ընտրվեցին 44 հոգի, որոնցից մէկը ռուս է, 10-ը թուրքեր են և ընտրված են այն մարդիկ, որոնք մտել էին նախապատրաստական ժողովում կազմված ցուցակի մէջ, իսկ մնացեալ 33-ը հայեր, այնպէս որ քաղաքային նոր կազմի մի ստուար մասը համարվում է ընտրված և միմիայն մի երրորդական մասը մնում է ընտրելու լրացուցիչ ընտրութեան ժամանակ, որը հաւանօրէն տեղի կունենայ մէկ կամ երկու շաբաթից յետոյ։ Ահա ընտրված ձայնաւորների ցուցակը. Ս. Աւէտեան, Վ. Ադամեան, Գ. Ամիրեանց, Ց. Անտօնեան, Ա. Աֆրիկեան, Ե. Աֆրիկեան, Կ. Աֆրիկեան, Վ. Բարոյեան, Ա. Բունեաթեան, Ա. Գաբրիէլեան, Հաջի Իրզա Հաջի Բեազում օղլի, Ց. Եղիազարեան, Վ. Եղիազարեան, Բ. Եղիազարեան, Կազիվ Ցուսէին-բէգ, Թ. Թալանթարեանց, Կ. Կամսարական, Ց. Գէորգեան, Բեալըլ Մամադ Ալիեվ, Ա. Ղորղանեան, Գ. Կամսարական, Կ. Քեալեան, Փանախան Մակինսկիյ, Ա. Մինասեան, Ց. Միրզոյեան, Միր Բաբայեվ Միր Աբաս, Միր Բաբայեվ Միր Բաղր, Միր Ջաֆար Միր Բողր օղլի, Վ. Պօղոսեան, Ց. Ցովհաննէսեանց, Սուլթանով Մամադ Աղա, Թ. Թադէոսեան, Տ. Տէր-Ցակոբեան, Ա. Տէր-Աւետիքեան, Տէր-Ցովհաննէսեան Հայկ, Մ. Տէր-Սարգսեան, Գ. Տէր-Խաչատրեան, Լ. Տիգրանեան, Մ. Ֆօնդերնօնիէ, Ա. Խուդաբաշխեանց, Ա. Խաչատրեանց, Շաֆիբէկով Իսմայիլ բէգ. Աղախան Էրիվանսկիյ, Ա. Հասան-Ջալալեան։ Ընտրվածների այս ցանկը ընդունվեց շատ գոհացուցիչ կերպով մանաւանդ այն տեսակէտից, որ ընտրվածների շարքում գտնվում են բաւական ինտելիգենտ մարդիկ, այն է փաստաբաններ, բժիշկներ, պաշտօնեաներ, որոնք անցեալ տարվայ ընտրութիւնների մէջ սևացան, թէև այս անգամ էլ շատ արժանաւորներ սևացան։ Այսպիսի հետևանքը չէր կարող ուրախութիւն չը պատճառել և խղճի հանգստութիւն չառաջացնել յամառ կերպով պատվող այն շշուկներից յետոյ, որոնք հարկադրում էին ամենքին սպասել անցեալ տարվայ տխուր երևոյթներին։

Բայց ընթերցողը թող չը կարծէ, որ երևանցիները միանգամից խելքի եկան. ոչ, կան սևահոգի, մտքեր պղտորող մարդիկ, որոնք անպակաս կը լինեն մեր միջից և որոնք հէնց այս ընտրութեան միջոցին էլ որոշ դեր խաղացին։ Եթէ ոչ ինչով բացատրել, որ խորհրդակցութիւններ կազմելուց, որոշ համաձայնութեան գալուց և լաւ թէ վատ ընտրելիների ցուցակ կազմելուց յետոյ, դարձեալ պէտք էր սպասել խայտառակ հետևանքների և միմիայն աջող հանգամանքների մէջ քուէարկվողներից ընտրվէին ընդամենը 44 հոգի։ Սուր ինտրիգտները և չար հակումները միշտ էլ կը մնան անբաժան ամբոխային հոգեբանութիւնից։

Չը նայած այս բանին, այսօրվայ ընտրութիւնը անուանում ենք մենք երևանցիների երեսը պարզացնող՝ հանդերձ իր թերութիւններով և սպասում ենք լրացուցիչ ընտրութիւնների հետևանքին։

Այժմեան քաղաքագլուխը հրաժարվեց տուփ դնելուց,

Ա.—Դօ

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻ ԳԱՒԱՌԻՑ

Գետաբէկ, ապրիլի 30-ին

«Մշակի» № 55-ում պ. Ստ. Տէր-Աւետիքեան տպել է մի յօդուած, որի մէջ, առանց ամենափոքր տեղեկութիւն անգամ ունենալու իրականութիւնից, ցանկանում է հերքել «Մշակի» № 45-ում տպված մի նկատողութիւնը Զարէքի վանահայր Վահան ծայրագոյն վարդապետ Գէորգեանի մասին և ընկնում է սխալանքների և թիւրիմացութիւնների մէջ։

Մենք չենք հերքում, որ վանքի նախկին կառավարիչ քահանաները կատարել են զեղծումներ, որ նրանք ժապաւինեալ մատեան չունէին, որ մի կոպէկ անգամ մատեան չէին մտցրել։ Մենք չենք հերքում, որ Վահան վարդապետը աշխատում է պարզել նախկին կառավարիչների գործած զեղծումները և նրանց պատասխանատուութեան տակ գցել և որ դրա համար նա գնացել էր Էջմիածին։ Բայց լաւ իմացէք, պ. Ստ. Տէր-Աւետիքեան, որ այդ բոլորը նա անում է իր սեփական կաշին ազատելու համար, իր անձը պաշտպանելու համար։ Ուղիղ է, որ յիշեալ քահանայ կառավարիչները նրա դէմ ինտրիգներ են սարքել, բայց այն բոլորը, ինչ խօսվում է ժողովրդի մէջ և ոչ միայն հայերի, այլ և դուխօբորների և Թուրքերի մէջ, դժուար թէ պ. Ստ. Տէր-Աւետիքեանը կառավարիչ քահանաների ինտրիգների արդիւնք համարէ։

Ի՞նչ կասէք դուք, պ. Տէր-Աւետիքեան, եթէ ես ցոյց տամ ձեզ բազմաթիւ նոյնպիսի ապօրինի տոմսակներ, որոնք կրում են Վահան վարդապետ Գէորգեանի ստորագրութիւնը և որոնց մէջ նա գրում է, թէ այս ինչին ընծայեցի մի գերան, կամ այն ինչին տուի «վալօժնիք» փայտ և ստացայ 2 րուբլի, իսկ երբ տոմսակի տիրոջն ես հարցնում վճարի մասին, նա քեզ պատասխանում է, որ գերանի համար նա վճարել է 3 րուբլի, իսկ փայտի համար 10 րուբլի և ստացել է ոչ թէ «վալօժնիք» փայտ տանելու իրաւունք, այլ թաց փայտ։ Ի՞նչ կասէք դուք, եթէ ես տասնեակ դուխօբորներ և հայեր (ոչ փիրեցիք) կանգնեցնեմ ձեր առաջ, որոնք ասեն, թէ յունվարի սկզբից մինչև վերջը իրանք ամենաքիչը գնել են 4—500 լորենի գերան և վճարել 1000—1200 րուբլի, այն ինչ այդ գումարից մատեանում միայն 100—200 րուբլի է նշանակված։ Ի՞նչ կասէք դուք՝ եթէ ես գետաբէկցի հայեր բերեմ և կանգնեցնեմ ձեր առաջ, որոնք հաստատեն, որ Զարեքի անտառում այժմ տեղեր կան, որտեղ ծառերը բոլորովին կտրատած են։ Այս բոլորը իմանալով՝ հայ ժողովուրդը, առանձնապէս Գետաբէկի երիտասարդութիւնը սկսել են խուլ կերպով տրտնջալ վարդապետի դէմ և խնդիրներ պատրաստել Վեհափառ Կաթողիկոսին տալու համար (այդ մարդիկ ամենևին կապ չունեն Զարեքի նախկին քահանայ կառավարիչների հետ)։ Եւ այդ բոլորը իմանալով՝ Վահան վարդապետը շտապել է իր մեղքը, իր կատարած զեղծումները ծածկելու համար քրքրել նախկին կառավարիչների մատեանները և գանգատներ անել ուր հարկն է։ Իրան հետ վերցրել է վանքի անտառապահներից մէկին, որին տանում է ամեն տեղ և որի վկայութեանն է դիմում նա ամեն տեղ, թէ Վեհափառ Կաթողիկոսի և թէ Գանձակի հայր յաջորդի մօտ. ինչ ասել կուզի, որ «քեօխվի վկան էլ գզիրը կը լինի»։ Թող պ. Տէր-Աւետիքեանը ուշադրութեան առնէ այս յօդուածը և եթէ ցանկանում է «Մշակի» № 45-ում տպված նկատողութիւնը Զարեքի վանահօր մասին հերքել՝ թող գայ այստեղ՝ Գետաբէկ և անձամբ տեղեկանայ, անձամբ ստուգէ ճշմարտութիւնը։

Ստ. Մանասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, մայիսի 14-ին, Նորա Կայսերական Մեծութիւններ Թագաւոր Կայսրի և Թագուհի Կայսրուհու սրբազան թագադրութեան օրը, Ալէքսանդրօ-Նէվսկու զինուորական տաճարում Վրաստանի էկզարխը պատարագից յետոյ գոհացողական մաղթանք կատարեց, որի ժամանակ Արսէնալի սարից թնդանօթաձգութիւն եղաւ 21 անգամ։ Մաղթանքին ներկայ էին Կովկասի կառավարչապետի պաշտօնակատար գեներալ-լէյտենանտ Ֆրէզէ և զանազան վարչութիւնների ներկայացուցիչներ։ Մաղթանքներ կատարվեցին նաև հայոց և միւս դաւանութիւնների տաճարներում. քաղաքը առաւօտից զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսավառութիւն կար։

—

«Մշակի» հետևեալ համարը Համբարձման տօնի պատճառով լոյս կը տեսնէ շաբաթ, մայիսի 17-ին։

—

Երեքշաբթի, մայիսի 13-ին, տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի նահանգի ազնուականութեան վերջին ժողովը, որի ժամանակ կատարվեցին պաշտօնատար անձերի ընտրութիւններ։ Ազնուականութեան նահանգական պարագլխի թեկնածու 151 ձայնով 1-ի դէմ ընտրվեց նախկին պարագլուխ իշխան Մելիքօվ։

—

Մօտ օրերում Թիֆլիսում, Միքայէլեան պրօսպէկտի վրա, ինժեներների հրապարակի հանդէպ, կը բացվի մի պարտէզ մանկական խաղերի և ֆիզիքական մարզութիւնների համար։ Խաղերն ու մարզութիւնները, որոնք կարող են տեղի ունենալ ամբողջ ամառվայ ընթացքում, կազմակերպված կը լինեն պրօֆէսօր Լէսգաֆտի սիստեմով։ Պարտէզը բացված է երկու ընկերութիւնների միահամուռ ջանքերով—մանուկներին հովանաւորող ընկերութեան և ուսուցչուհիների ու դաստիարակչուհիների ընկերութեան։ Մուտքի վճարը կը լինի չափաւոր։

—

Մեզ հաղորդում են, որ մայիսի 23-ին տեղի կունենայ կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը, որտեղ կը կարդացվեն տարեկան տեղեկագիրը և տեղի կունենան պաշտօնական անձերի ընտրութիւններ։

—

Շաբաթ, մայիսի 17-ին, Թիֆլիսի հակաալկոհօլական ընկերութեան Հաւլաբարի բաժանմունքի թատրոնում տեղի կունենայ հայ թատերասէրների խմբի 21-րդ ներկայացումը։ Կը խաղան «Լիւսի Դիդիէ» և «Բոնի ամուսնութիւն» պիեսները։ Ներկայացումը կը սկսվի երեկոյեան ժամի $8\frac{1}{2}$-ին։

—

Թիֆլիս քաղաքի հաշւով պահվող տարրական ուսումնարաններում աշակերտական հարցաքննութիւնները սկսվեցին երկուշաբթի, մայիսի 12-ին։ Մայիսի 23-ին այդ հարցաքննութիւնները բոլոր ուսումնարաններում կը վերջանան և աշակերտները կարձակվեն։

—

Երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստրութեան երկրագործութեան դեպարտամենտը հարց է յարուցել թոյլ տալու երկրագործութեան կովկասեան լիազօրներին՝ Մուշտայիդ այգին կապալով տալու մասնաւոր ձեռնարկողներին։ Այժմ արքունի գանձարանը այդ այգու պահպանութեան համար իւրաքանչիւր տարի ծախսում է 2000 րուբլի։

—

Երէկ, մայիսի 14-ին, Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, Թիֆլիսի ժողովարանի առաջ տեղի ունեցաւ մի սպանութիւն։ Մի պարոն, Զավրօվ անունով, մօտենում է մի օֆիցերի և նրան հրում։ Օֆիցերը խփում է պարոնին, որը նոյնպէս դարձնում է նրան հարուածը։ Օֆիցերը հանում է ատրճանակը և պարպում պարոնի վրա չորս անգամ։ Պարոնը ընկնում է և անշնչանում։ Ասում են, որ սպանվածը ունեցել է հոգեկան հիւանդութիւն։

—

ԳՕՐՈՒՑ մեզ գրում են. «Այս տարվայ ձիւնի առատութիւնը և գարնան յաճախ անձրևները համարեա թէ քարերն էլ կանաչացրին մեր Գօրու ամբողջ գաւառում։ Անձրևները շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ առատ առատ տեղում են, աշնանացանքերը և գարնանացանքերը իրարից աջող և առատ են, եգիպտացորենին և բանջարեղէններին չափ ու սահման չը կայ, խաղողի վազը, որ շատերի կարծիքով ձմեռվայ սաստիկ ցրտերից և սառոյցներից պէտք է փչացած լինէր, հիանալի բերք է խոստանում, իսկ ինչ վերաբերում է ծառապտուղներին, համարեա թէ ծառերի վրա տերև չէ երևում, այնքան պտուղը շատ է։ Այս ամեն աջողութեան հետ միասին եթէ մինչև վերջը մի որ և իցէ բնութեան փորձանք չը պատահի, մեր գիւղացիք այս տարի առատութեան մէջ կը լողան. խեղճերը շատ տարիներ է, որ այսպիսի բերք չեն տեսած։ Վերոյիշեալ հանգամանքը ի նկատի ունենալով, ցորենի, գարու և ուրիշ հացահատիկների գները պակասում են օր ըստ օրէ»։

—

ՇՈՒԼԱՒԷՐԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի արտերը և այգիները շատ լաւ են։ Եթէ զանազան պատահարներից անվնաս մնան, մեր գիւղացիք այս տարի ազատ շունչ կը քաշեն»։

—

ՍՂՆԱԽ գիւղից (Շուշու գաւառ) մեզ գրում են. «Այստեղ մի ցաւալի դէպք պատահեց։ Գիւղի հասարակութեան կողմից վարձված էր մեր գիւղի բնակիչ Միրզա Սէյինեան, որ արտերը և խոտհարքերը պահպանէ։ Կատարելով իր պարտականութիւնը, Սէյինեանը Փաշա Մուսայիլեանի տաւարները բռնում է արտ արածելիս, բայց տաւարի տէրը թոյլ չէ տալիս, որ նա տաւարը յանձնէ գիւղի հասարակութեան. սկսվում է կռիւ. Մուսայէլեանը յանկարծ հանում է բեհրուգը և խրում պահապանի փորը. վիրաւորը խեղճը գլորվում է գետին. ոչ մի հնար չէ լինում նրան օգնելու, խեղճը մեռնում է։ Սպանվածի դիակը դեռ գիւղամիջին ընկած է մինչև քննիչի գալը։ Սպանվածի թողած վեց երեխաների և խորին ծերութեան հասած ծնողների դրութիւնը անտանելի է. յանցաւորը արդէն ձերբակալված է»։

—

ՇՈՒԼԱՒԷՐԻՑ մեզ գրում են. «Համարեա երկու ամբողջ տարի էր, որ մենք տանջվում

պիտի համապատասխան պետութեանը յանձնվի։ Սակայն ուրիշ քաղաքագէտ-էտնօգրաֆներ այդքան համարձակութիւն չեն արտայայտում։ Բօլգարները, որ Մակեդօնիայի ազգաբնակութեան կէսն են կազմում, երկրի բաժանվելուն դէմ են և պահանջում են, որ նրա ամբողջութիւնը պահպանվի։ Բօլգարական հրապարակախօսներն ու հասարակական գործիչները իրար հետ համաձայն չեն այն հարցի վերաբերութեամբ, թէ ինչպէս պիտի վարվել Մակեդօնիայի ամբողջութեան հետ. ոմանք Մակեդօնիան Բօլգարիայի հետ միացնելու կողմնակիցներն են, իսկ ուրիշները պահանջում են, որպէս զի Մակեդօնիայից, Կրետէի նման, կազմակերպվի ազատ գեներալ-նահանգապետութիւն, ունենալով մայրաքաղաք Սալօնիկ։ Ցոյները և սերբերը, որոնց համար ըստ երևոյթին Մակեդօնիայի ամբողջութիւնը պահպանելու հարցում համերաշխութիւն արտայայտելը անյարմար է, մերժում են բօլգարների առաջարկութիւնը։ Սրանք ցանկանում են, որ Մակեդօնիայից, որին պիտի միացնել հարաւային Էպիրը (Եանինի և Արգերօ Կաստրի սանջակները), կազմակերպվի երեք ինքնուրոյն գեներալ-նահանգապետութիւններ — Կասսօվայից կամ Հին Սերբիայից, Սալօնիկից կամ հարաւային Մակեդօնիայից, ուր գերիշխող տարրը, չեշտենք մենք, յունական է, և Օխրիդէից, ուր գերիշխող ազգաբնակութիւնը սլաւօնական է։ Իսկ ինչ վերաբերում է եւրօպական թիւրքամօլ հրապարակախօսներին, որոնց թիւը, ի դէպ ասած, սաստիկ աճել է Վիլհելմ II-ի Պօլիս այցելելուց յետոյ, այդ դասակարգի հրապարակախօսները, փառաբանելով թիւրքական հմուտ և բարեխիղճ կառավարութիւնը, անամօթաբար այն համոզմունքն են արտայայտում, որ ոչ Բօլգարիան և ոչ Ցունաստանը երբէք չեն կարող ստեղծել այնպիսի բարօրութիւն, որի մէջ ներկայումս լողում է Մակեդօնիան։ Մի ոմն Հրօտէ, գերմանացի, աւելին է ասում. նա հանդիստ ցինիզմով պնդում է, որ Թիւրքիային վերագրված գազանութիւններն ու կառավարչական կամայականութիւնները կատարեալ առասպելաբանութիւն են և որ ոչ մի երկրում անհատական կամ կայքի ազատութեան գաղափարը այնքան չէ յարգված, որքան Թիւրքիայում, խեղճ Անգլիա։

Սակայն անցնենք Մակեդօնիայում խմբված տարբեր ազգութիւնների քանակութեանը։ Մասնագէտները, որպէս իրականութեան հիմք, ընդունում են միայն Կօնչօվի և ուրիշների վիճակագրական տեղեկութիւնները, որովհետև միակ բարեխիղճ աղբիւրները սրանք են։ Եթէ ազգաբնակութեան հաշիւը դաւանութեան վերածելու լինենք, երկրի մէջ տիրող մոհմեդականութիւնը ազգաբնակութեան համարեա թէ 1/3 մասն է կազմում—մօտաւորապէս 900,000 մարդ։ Այս թիւը զետեղում է իր մէջ, ի հարկէ, և թիւրքական պաշտօնական տարրերը, չինովնիկներ, զինուորականներ և այլն։ Հրէաների թիւը, ըստ Նաումանի 66,000 է, իսկ ըստ Կօնչօվի—67,000։ Ազգայնական հաշիւը աւելի խճճված է և դժուար է պարզվում։ Տարբեր դաւանութիւններին պատկանող բօլգարների թիւը ըստ Կօնչօվի 1,235,000 է, որ ընդհանուր ազգաբնակութեան մօտ կէսն է կազմում, ըստ Նիկօլաիդիսի—427,000-ի է հաւասար, իսկ Հրօտէի հաշւով աւելի պակաս—250,000։ Ցոյների թիւը թիւրքա-յունական պատերազմից յետոյ շատ պակասել է, թէև յունական էտնօգրաֆներն այնու ամենայնիւ որոշում են մինչև 700,000. Հրօտէ 500 մինչև 600 հազար է հաշւում, որ նոյնպէս աւելի քան կրկնապատկում է իսկական քանակութիւնը։

Սերբերի թիւը չնչին է—1000 մարդ ըստ Կօնչօվի, որ գուցէ իրականութեան դէմ մի քիչ մեղանչում է, և 9831 մարդ Նիկօլաիդիսի հաշւով։ Ուրիշ ազգութիւններից, բացի թափառաշրջիկ բօշաներից և այլն, խոշոր համայնք են կազմում վալախները, որոնց թիւը 75—80 հազարի է հասնում։

Ահա ժամանակակից Մակեդօնիայի ազգաբնակութեան պատկերը։

Կայ մի միջոց ևս ապացուցանելու այս կամ այն ազգութեան յաւակնութեան իրաւունքները Մակեդօնիայի վրա—դա պատմութիւնն է։ Բայց, ասում են մասնագէտները, եթէ վիճակագրական տեղեկութիւնները, որոնց գէթ տեսականօրէն կարելի է ստուգել, կասկած են յարուցանում, պատմական փաստերը աւելի կասկածելի պիտի լինեն. Բալկանեան թերակղզու պատմութիւնը շատ քիչ է ուսումնասիրված, հետևաբար այդ տեսակ փաստերի վրա հիմնվելը չափազանց դժուար է։ Առ այժմ աւելի ճշգրիտ աղբիւրը լեզուագիտութիւնն է։ Տիրապետող կարծիքը այն է, որ մակեդօնական բարբառը արևմտեան Բօլգարիայի լեզուն է։ Սերբերի հետ այդ լեզուն շատ չնչին կապ ունի։

Տիրօեան

Բաթում

էինք բժիշկ չունենալու պատճառով։ Այժմ, փառք Աստուծոյ, ունենք հասարակական հիւանդանոց (приемный покой) և բժիշկ, ազգով վրացի. բժիշկը ստանում է լաւ ռոճիկ, տուն, ծառայ ու հիւանդների մօտ յաճախելու համար 30 կոպ.։ Թէ որքան աջող է բժշկի ընտրութիւնը, այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան։

—

ԳՕՐՈՒՑ մեզ գրում են. «Այստեղից երեք վերստ հեռաւորութեամբ Ատենիս-Խեվի կոչված ձորում, որտեղ գտնվում են Ատենի, Գարդատենի և Ջերերայ գիւղերը, ուր գիւղացիք այգեգործութեամբ են պարապում և տարեկան տասնեակ հազարներով վերջօ գինի են ծախում, մայիսի 12-ին, ժամը 4-ին կէսօրից յետոյ, արևմուտքից բարձրացան անագին սև սև ամպեր և գոռգոռալով մօտեցան վերոյիշեալ դժբաղդ Ատենիս-Խեվին, որի գլխին թափեցին հաւի ձուի կիսաչափ մեծութեամբ սաստիկ կարկուտ, որը չարունակվեց համարեա կէս ժամ։ Գետինը ծածկվեց կէս արշին բարձրութեամբ կարկուտով։ Այգիները իրանց առատ բերքերով կէս ժամվայ մէջ դառան ինչպէս ծեծած կալ. կարկուտը ծեծեց, փշրեց և հաւասարեցրեց գետնի հետ խաղողի վազերը, իսկ միւս մրգի ծառերի ճիւղերը փշրելով՝ ածեց գետինը։ Կարկուտը այնքան սաստիկ էր, որ մարդ չէր կարողանում գլուխը դռնից դուրս հանել, այնպէս որ գիւղացիք սարսափահար եղած պատսպարվել էին տներում և այնտեղից նայում էին, թէ ինչպէս է գետնի հետ հաւասարվում իրանց ամբողջ տարվայ ապրուստը և չը կարողանալով ոչ մէկ բանով օգնել՝ միայն լաց էին լինում մեծ և փոքրը։ Կարկուտին հետևեց հեղեղը, որը սարերից և ձորերից հաւաքվելով՝ եկաւ և լուացրեց պակասը, այսինքն քշեց և տարաւ այգիների չրջապատերը, որոնց կարկուտը չէր կարողացել ոչնչացնել, այնպէս որ հիմա այգիների տեղն էլ չէ երեւում։ Գիւղացիք յուսահատված այսօր գնացին և դիմեցին իշխանութեանը օգնութիւն խնդրելու»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Նոր-Ջուղայ, ապրիլի 24-ին

Զանդարուտ գետի ափին, այգիներով չրջապատված, ընկած է Նոր-Ջուղան—Շահ-Աբասի այդ սիրելի դաստակերտը։

Հարիւրաւոր դժբախտ պատահարներին, անողորմ հարուածներին մի հերոսական ճիգով դիմադրելուց յետոյ, նա այժմ էլ դեռ հպարտ վեր է բարձրացնում իր գմբէթները—Սպահանից քիչ հեռու...

Հիացմունքի մի չեչտ գալիս հանգչում է ձեր շրթունքներին, երբ մի րոպէ յիշում էք, որ Պարսկաստանի այս հեռաւոր անկիւնում, մի շարք այնքան դժբախտ դարերի հարուածներից չընկճված, յաղթականօրէն դուրս է նետվել մի բուռն ժողովուրդ, իր ուրոյն բնաւորութեամբ, իր աւանդապահ կենցաղով...

Դուք յիշում էք, որ այստեղ, այս մութ, մոռացված անկիւնում, դարերից ի վեր քրիստոնեայ մի ժողովուրդ է ապրել, տանջվել ու... կրկին ապրել... միշտ հալածված, միշտ դժբախտ...

Սակայն այժմ այդ դարերը անցել են, հալածանքը դադարել է, խաղաղութիւնը վերահաստատվել։ Մինչև անգամ նախկին ատելութեան՝ այժմ փոխարինել է սէրը—երկու հարևան ցեղերի մէջ, և այդ՝ շնորհիւ վերջին կէս դարում Իրանի արքունիքի մէջ տիրապետող հայասէր զգացումների։

Թւում է ձեզ, որ բարեյաջող պայմանների տակ այս ժողովուրդը, որ այնքան տառապեց ու այնքան տանջվեց, որ արտասուքի մէջ շատ քիչ ժամանակ գտաւ իր մտաւոր ու հոգեկան կեանքով ապրելու, այժմ, բարեյաջող պայմանների տակ, կը զգայ պէտքը առաջ գնալու, նոր գաղափարներով սնվելու։

Պայմանները հիանալի են, միասին խմբված հասարակութիւն, արտաքին դժուարութիւններ ևս չը կան... Էլ ինչ է պակաս...

Սարկութիւնը թէև անցնում է, բայց նրա թողած դրոշմը ժողովուրդների բարոյական կեանքի վրա աւելի սոսկալի է լինում, աւելի չարագործ...

Ֆիզիքական սարկութիւնը անցել է այժմ, բայց նրա հետևանք բարոյական սարկութիւնն է՝ որ աւերում է Ջուղան...

Հասարակական կեանքը մեռած է այստեղ. անհատական ինքնուրոյնութիւնը կորած, նախաձեռնութեան ոգին, որ ընդհանրապէս պատում է պարսկահայերին, այստեղ ևս աւելի է չեչտվում։

Ժողովուրդը երկու մասի է բաժանված—ազէտ, աղքատ դասակարգը, որ ոչինչ չը գիտէ և հարուստները։ Աղայական կաստայականութիւնը—այնքան յատուկ մեր քաղքերին—հաստատուն հող է գտել և այստեղ իր արմատները անարգել տարածելու և իր ու հասարակութեան «քիտաքը» մասի մէջ եղած անջրպետը աւելի ևս լայնացնելու։ Իսկ այն տարրը, որ ամեն հասարակութեան մէջ առաջընթացի, ղեկավարողի դերն է կատարում, այստեղ—Ջուղայում—գոյութիւն չունի։ Երիտասարդութիւնը մեծ մասամբ պանդխտութեան մէջ է դեգերում, փոքրաթիւ մասն էլ անհատական շահերի կուլտն է ընտրել իր նպատակը։

Պանդխտութիւնը—դա դարերից ի վեր ջուղայեցու ճակատագրից երբէք չէ բաժանվել, թէ աննպաստ և թէ նպաստաւոր պայմաններում։ Մի ժամանակ նա պանդխտում էր, որովհետև դրութիւնը չափազանց անտանելի էր, իշխող տարրի ատելութիւնը դէպի խեղճ «քեաֆր»-ները սանձարձակ էր, չափ ու սահման չը ճանաչող։ Նա այդ օրերում ոչ թէ պանդխտում, այլ իսկապէս փախչում էր, անիծելով իր սև ճակատագիրը։ Եւ նա գտնում էր օտարութիւն իր օրական ապրուստը հանգստութեան մէջ որոնելու։

Բիչ յետոյ դրան միանում է և մի այլ պատճառ։ Նախկին գնացողները աջողութիւն են գտնում, օտարութեան մէջ լաւ դիրք ու հարստութիւն են ձեռք բերում։ Հնուց ի վեր վաճառականական ձիրքերով օժտված ջուղացիները ազատ ասպարէզ են գտնում Հնդկաստանում և պանդխտութիւնը այլ ևս խմբերով է կատարվում, կամովին, որի հետևանքը յայտնի է—փառքի, հարստութեան դագաթնակէտը, որին անմիջապէս հետևում է այնքան ցաւալի, բայց և շատ բնական անկումը...

Այժմ էլ գնում են ջուղայեցիները, դարձեալ Հնդկաստան...

Այժմ էլ արևադարձի այդ՝ հարուստ թերակղզին այցելելը ջուղայեցու իդէալն է կազմում։

Այժմ նա գնում է անցեալի փառքերով օրօրված, կարծես... այդ անցեալը վերանորոգելու... Գնում են երիտասարդները, գնում են և մանուկները. միջին հաշվով տարեկան 10—15 հոգի, իսկ վերադարձողները համարեա թէ չըբոր են հաւասար։

Ինչու՞ են գնում... Նրանք մի կարուկ պատասխան ունեն պատրաստած ձեր այդ հարցին։

—Գնում ենք, որովհետև այստեղ գործ չը կայ, իսկ մենք հաց ենք ուզում։

—Ստեղծեցէք ապրուստի նոր միջոցներ...

Բայց ո՛չ, ջուղայեցին չէ կարող ապրուստի նոր միջոցներ ստեղծել, նոր աղբիւրներ գըտնել... Նրա մէջ մեռած է նախաձեռնութեան ոգին, նա զրկված է ինքնագիտակցութիւնից։ Այդպէս վարվելու համար պէտք է լինել եւրոպացի, մաքառող, ստեղծող ուժերով օժտված եւրօպացի։ Բայց հայը... Նա երբէք չէ կարող, նա կընտրէ միմիայն հեշտ ուղին, թէկուզ այդ լինի կորստաբեր իր համար—պանդխտութիւնը։ Դա ապացոյց է, որ մենք դարերի սարկութիւնից մնացած բարոյական խեղճութեան, անկարողութեան մէջ ենք տառապում դեռ ևս...

Շատ ցաւալի է լինում մանաւանդ հետևանքը։ Հայրենիքում մնում են այլ ևս ծերերը և կանայք։ Մանաւանդ վերջիններիս դրութիւնը չափազանց յուսահատական է։ Հարիւրաւոր աղջիկներ դատապարտված են մնում մինչև կեանքների վերջը կոյս մնալ, թառամել, որովհետև չը կան երիտասարդներ... Իսկ պանդխտողներից շատերը անհետ կորչում են, մնացած փոքրաթիւ մասն էլ, գտնելով որ և է յարմարաւոր ապրուստ, մինչև վերջ մնում է այնտեղ, ձուլվում տեղական ազգերի տարրի հետ, մոռանալով մայրենի լեզուն, հայրենիքը ու նրա կարիքները...

Այս էլ մի ցաւ է, մէկը՝ մեր անթիւ, անհամար ցաւերից, որին դարմանելը այսօրվայ մի առիպողական պահանջ է։ Բանի դեռ ուշ չէ, քանի դեռ կարելի է դիմադրաւել մի բուռն ժողովրդի բարոյական ու ֆիզիքական կործանման, պէտք է շտապել։ Դա պարտք է։ Այդ պարտականութեան գիտակցութիւնն է, որ պիտի մղէ Ջուղայի փոքրաթիւ առաջաւոր ուժերին դէպի գործ։ Ժողովուրդը չունի նախաձեռնութիւն, պէտք է սովորեցնել նրան ամեն բան սկզբից, պէտք է նախաձեռնել նոր զբաղմունքներ։ Այդ տեսակէտից գովելի է Բագրատ վարդապետ Վարդազարեանցի ձեռնարկը—Ամենափրկչեան վանքում շերամաբուծութեան մի փորձ սկսելը։ Եթէ աջողվի այդ ձեռնարկը, ժողովրդի համար մի նոր ու չահաւէտ աղբիւրի բացումը պիտի աւետենք քիչ ժամանակից։ Նոյնպէս ներկայ հանգամանքներում արհեստագիտական մի դպրոցի բացումը ամենակարեւոր պահանջն է Ջուղայի համար, որ կարող կը լինի կործանաբեր հոսանքի առաջն առնել։

Մի չար աստղի տակ տակ ծնված, մեր ցաւերը երբէք վերջ չեն ունեցել, նրանք անթիւ, անհամար են եղել։ Այդ ցաւերին, այդ վէրքերին յարատև, աննկուն ուժն ու եռանդն է միայն, որ կարող է դարման տանել...

...Եւ թող չը պակասեն մեզանից ուժն ու եռանդը...

Կ. Տիմօն

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Temps» լրագրի Կ. Պօլսի թղթակիցը հաղորդում է հետևեալ լուրերը, որոնք տարածված են Թիւրքաց մայրաքաղաքի պաշտօնական չրջաններում։ Հաստատում են, որ անցեալ շաբաթվայ ընթացքում նախկին մեծ-վէզիր Սայիդ-փաշան երկու անգամ կանչվեց Իլդիզ Քիօսկ սուլթանի մօտ, որ նրա հետ միասին քննադատում էր մակեդօնական հարցը։ Սայիդ-փաշան եռանդուն միջոցներ ձեռք առնելու կողմնակից է. նա հարկադրաբար խորհուրդ է տալիս սուլթանին յայտնի կերպով հրապարակ գալ Բօլգարիայի դէմ և վերջնականապէս ոչնչացնելով մակեդօնական ագիտացիան՝ չը սպառել Թիւրքիայի ոյժերը անընդհատ ծախսերով զօրքերի սպառազինութեան վրա։ Սակայն այժմեան մեծ-վէզիր Ֆէրիդ-փաշայի ազդեցութիւնը սուլթանի վրա դեռ ևս շատ մեծ է, և որովհետև Ֆէրիդ-փաշան, հակառակ Սայիդ-փաշայի, խաղաղութեան և րէֆօրմների ջերմ կողմնակից է և նրան պաշտպանում են բոլոր եւրօպական պետութիւնները, այս պատճառով էլ յոյս ունեն, որ սուլթանը կը շարունակէ հետևել խաղաղ քաղաքականութեան։ Բայց ինչ էլ որ լինի, Սայիդ-փաշայի այցելութիւնները Իլդիզ-Քիօսկին արժանի են ուշադրութեան, որպէս մի նշան, որ ցոյց է տալիս, թէ ինչպիսի անհամբերութիւն է տիրում այժմ Թիւրքական չրջաններում։ Ամեն կողմից, մանաւանդ Մօնաստիրի չրջականերից, անընդհատ տեղեկութիւններ են ստացվում Կ. Պօլսում, որ մահմեդականները սպառնում են կոտորել մակեդօնացիներին այնպէս, ինչպէս կոտորեցին հայերին։ Ամբողջ չրջանը Պերիմի և Րօդօպի մէջտեղում բացարձակ ապստամբութեան մէջ է։ Խօվալ նաւահանգիստը, որ Սալօնիկից յետոյ մակեդօնական ամենից աւելի նշանաւոր նաւահանգիստն է, ասում են, պաշարված է ապստամբներից։ Ամբողջ ազգաբնակութիւնը, որ ընդունակ է զէնք կրելու, միացել է ապստամբներին, իսկ կանայք, ծերերը և երեխաները փախել են Բօլգարիա։

—Աթէնքի «Embros» լրագիրը ամեն կերպ գրգռում է յոյների հայրենասիրութիւնը՝ օրինակ տալով նրանց բօլգարներին։ «Մեր պարտաւորութիւնն է,—ասում է լրագիրը,—արթնացնել հէլլէնների քնած հայրենասիրութիւնը։ Եւ սա անհրաժեշտ է պաշտպանելու պատմական այնպիսի տրադիցիաներ, որոնք աւելի քան 3000 տարվայ հնութիւն ունեն։ Մակեդօնիայի կորուստի հետ միասին կը կորչի և հէլլէնականութիւնը... Այս պատճառով մենք պէտք է գործենք առանց մի վայրկեան անգամ դադարելու և նախապատրաստենք Մակեդօնիայի յոյն բնակիչների պատերազմական պաշտպանութիւնը»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

13 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական-քարտուղար Ֆրիշին Բարձրագոյն հրովարտակի հետ շնորհված է Անդրէյ Նախակոչի շքանշանը։—Արտասահմանեան մի քանի լրագիրներում—«Times»-ի մայիսի 18-ի համարում նոր տօմարով, «Münchener Neueste Nachrichten»-ի—236 համարում, «Daily News» լրագրում և ուրիշներում տպվեցին տեղեկութիւններ, որոնք սխալ կերպով են լուսաբանում անցեալ ապրիլի 6-ին և 7-ին Քիշինէվ քաղաքում տեղի ունեցած անկարգութիւնները։ Այդ հաղորդագրութիւնները մատնացոյց էին անում ներքին գործերի մինիստրի նամակի վրա Բեսարաբիայի նահանգապետին ուղղած և բերում էին այդ նամակը հետևեալ խմբագրութեամբ. «Ներքին գործերի մինիստր։ Մինիստրի դիւանատուն, 1903 թւի մարտի 25-ին № 341. Բոլորովին գաղտնի։ Բեսարաբիայի պարոն նահանգապետին։ Ինձ տեղեկութիւն հասաւ, որ ձեզ յանձնված նահանգում պատրաստվում են մեծ անկարգութիւններ, ուղղված հրէաների դէմ, որպէս տեղական ազգաբնակութեան հարստահարութեան գլխաւոր մեղաւորներին։ Ի նկատի ունենալով քաղաքային ազգաբնակութեան մէջ ընդհանուր անհանգիստ տրամադրութիւնը, որը մի ասիթ է որոնում արտայայտվելու համար և նոյնպէս ուշադրութեան առնելով այն, որ անպայման ցանկալի չէ շատ խիստ միջոցների գործադրութեամբ կատաղութիւն յարուցանել կառավարութեան դէմ մի ազգաբնակութեան, որը դեռ ևս վարակված չէ յեղափոխական պրօպագանդայով, ձեր գերազանցութեանը առաջարկվում է միջոցներ գտնել անյապաղ անկարգութիւններ ծագելու ժամանակ դադարեցնել նրանց յորդորական միջոցներով, ամենևին չը դիմելով, սակայն, զէնքին»։ Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները հնարովի են։ Բեսարաբիայի նահանգապետին ներքին գործերի մինիստրի ուղարկած նամակը վերոյիշեալ բովանդակութեամբ գոյութիւն չունի և պատրաստվող անկարգութիւնների մասին բեսարաբիական իշխանութիւններին զգուշացնող ոչինչ հաղորդագրութիւն չէ եղել։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ սուլթանը շնորհեց Սալօնիկի երրորդ զօրաբաժնի հրամանատար Խաիր-փաշային Իֆտիխար շքանշանը ադամանդներով։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Երէկ հրատարակվեց իրադէ պարտքի միացման մասին։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Berliner Local Anzeiger» լրագիրը հաղորդում է, որ Մօնակօի իշխան Ալբէրտ աւտօմօբիլով գնալու ժամանակ դուրս ընկաւ նրանից, փշրեց աջ ոտը և թիակը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դրան ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, Կօստօրիական չրջանի Սմերդէշի մօտ, Մօնաստիրի վիլայէտում, տեղի ունեցաւ խոշոր կռիւ բօլգարական հրոսակախմբի հետ, որը ոչնչացրված է։

ՊԱՐԻԶ։ Վէրսալի մէրը հրաւէր ստացաւ մասնակցելու Պետերբուրգի երկուհարիւրամեակի տօնախմբութիւններին։ Քաղաքային խորհուրդը շնորհակալութիւն յայտնեց հրաւէրի համար, ընդունեց հրաւէրը և որոշեց քաղաքային խորհրդարանի շինութիւնը զարդարել դրօշակներով մայիսի 16-ին, 17-ին և 18-ին։

ԲԷԼԳՐԱԴ։ Բէլգրադի քաղաքային խորհուրդը պատգամաւորութիւն ուղարկեց, բաղկացած երեք անդամներից և քաղաքագլխից, մասնակցելու Պետերբուրգի երկուհարիւրամեայ յօբելեանի տօնախմբութիւններին։

ՍՕՖԻԱ։ Կառավարչական չրջաններում հանգստութեամբ են նայում Մակեդօնիայի չարժման վրա, յուսալով, որ Բ. Դուռը կը դադարեցնէ ընդհանուր հալածանքը. Նորերս տեղի ունեցած ընդհարումները համարվում են վերջին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Օրէնքների Ժողովածուի» մէջ հրատարակված է գիւղական կալուածական բանկի պետական վկայականներ հրատարակելու մասին յիսուն միլիօն րուբլու, և պետական կալուածական բանկի $3^1/_2$% գրաւական թղթեր հրատարակելու մասին յիսուն միլիօն րուբլու։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Պաշտօնապէս հաղորդված է օսմանեան բանկին և Ֆրանսիական դեսպանին սուլթանի իրադէն պարտքի միացման մասին։—Նորից անճիշդ է յայտարարված, որ սուլթանը, լուրերի համեմատ, մտադրութիւն ունի մի քանի փոփոխութիւններ մտցնել Մաբեյնում։ Մինիստրների խորհուրդը և Թիւրքաց ղեկավարող չրջանները սպասում են բօլգարական նոր կաբինէտի կողմից, որ նա փորձեր կանէ բարուոքելու յարաբերութիւնները և լուծելու բօլգարական հարցը։ —Բօլգարական էկզարխը հեռագրեց Ստրումիցի եպիսկոպոս Գէրասիմին, որ վերջինս մնայ իր պաշտօնում, ենթարկվի տեղական իշխանութիւնների հրամանագրութիւններին և հանգիստ մնայ։

ՊԷԿԻՆ։ Չինական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը տեղեկութիւն ստացաւ, որ ապստամբութիւնը Իւննանում լուրջ չէ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական քարտուղար Ֆրիշի յօբելեանը պատուեց իր ներկայութեամբ Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ։ Ժամանեց Մեծ Իշխան Պետր Նիկօլաեվիչ իր ամուսնու հետ։—Ժամանեցին պատուիրակութիւն Սաարդամից և Բեռլինի օբէր-բուրգօմիստր Կիրշներ։

13 մայիսի

ՌԵԱԶԱՆ։ Անցկացրին Ուֆիմի հանգուցեալ նահանգապետ Բօգդանօվիչի մարմինը։ Կայարանում նահանգապետի և տեղական վարչութեան պաշտօնեաների ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց։

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ։ Մայիսի 12-ին ժամանեց զինուորական մինիստրը։ Կայարանում քաղաքագլուխը ճառ արտասանեց և աղ ու հաց մատուցեց։ Քաղաքի եապօնական և չինական ազգաբնակութիւնը մատուցեց զգացված ուղերձներ։

ՍՕՖԻԱ։ Կառավարչական չրջաններում ասում են, որ Նաչէվիչ Կ. Պօլիս կուղարկվի արտակարգ միսսիայով՝ Բ. Դրան հետ յարաբերութիւնները կարգադրելու համար, թէ արդեօք կը համա-

ձայնվի նա modus vivendi-ին մակեդոնական հարցի վերաբերմամբ, և այնտեղից ճանապարհ կընկնի Բ. Դրան համաձայնութիւնը ստանալու յետոյ։ Հակառակ կառավարութեան գործունէութեան խաղաղասէր եղանակին, սահմանագծային Թիւրքաց պահակախմբերը թշնամական դիրք ունեն բռնած։ Ադրիանոպօլի սանջակից և Բազլոգից չարունակում են գալ փախստականները։ Ստրումիցեան միտրոպօլիտ Գէրասիմ տնային բանտարկութեան է ենթարկված, պատնելով սուլթանի խոստացված իրադէն ազատութեան մասին։

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Անցեալ ուրբաթ Սմէրդէչում, Մօնաստիրի վիլայէթում եղած պատերազմի մասին հաղորդում են, որ վերոյիշեալ գիւղի բուն տասնբորդը երեք հարիւր տներից աւերված է Թիւրքաց զօրքերի Թնդանօթների կրակով. լսվում էին պայթումներ, որոնք երևի տեղի ունէին դինամիտային ռումբերի օգնութեամբ։ Բօլգարների կորուստները հասնում են 100 մարդու, որոնց թւում և գիւղական բնակիչներ։ Հրոսակախմբերի վերջին տեղափոխումների պատճառով Մօնաստիրի ամբողջ վիլայէթում պտտում են զօրաբաժիններ, մի և նոյն ժամանակ տեղի են ունենում բազմաթիւ ձերբակալութիւններ։ Բասօվիչի մօտ, Ուսկիւբի վիլայէթում, տեղի ունեցաւ Թիւրքաց զօրքերի ընդհարումը բօլգարական հրոսակախմբի հետ. վերջինը կորցրեց 17 մարդ։

ՄԷԼԻԼԵԱ։ Ներքին շրջաններից եկած մավրները պատմում են սուլթանական զօրքերի Տազու մտնելու մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՇԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՇԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզատա. հիւանդ.

ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մորթու, վեներական և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ՔԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻՆԳ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ։

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳՅՈԶԵԱՆՑ—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. ՌՕՍՏՕՄՕՒԿԱՕՎ—5—6 ժ. վիրաբուժ. և մորթու հ. (ելեկտրաբուժ.)։

Գ. Ս. ԼԵՎԻ—6—7 ժ. Նեարդային (ելեկտրաբուժ) ներքին և վեներական հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—7—7½ ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.։

Գ. Ա. ԹԱՐԽԱՆԵԱՆՑ—7½—8 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՇԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Օ. ԱՌԿԱՆԻՍԵԱՆԻ—ատամ. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. գիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

բժշկապետ ՆԱԽԱՇԱՐԴԵԱՆ

ԱՏԱՄԻ ՈՒ ԲԵՐԱՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Բ Ժ Ի Շ Կ

ԱԼ. ՄԱՑՈՒՐԵԱՆ

ՇՈՒՇՈՒՄ

սկսում է հիւանդների ընդունելութիւնը մայիսի 10-ից։ 3—12

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ

Նախկին օրդինատոր «Ս. Պետերբուրգի Աչքաբուժական Հիւանդանոցի»

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Ընդունում է աչքի հիւանդութիւն ունեցողներին ամենայն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Հասցէն. Վելիամինօվսկայա փ. տ. № 8։ 7—10

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

ՕՐ. Ս. ՃԵՐՄԱՁԱՆԵԱՆ

Շարունակում է հիւանդների ընդունելութիւնը։

Առաւօտեան ժամը 9—2

Երեկոյեան ժամը 5—7

(Ա. Կ.) 64—105

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Թիֆլիսի Հայ-ուսկեհօլական ընկերութեան Հաւլաբարի բաժանմունքի Մուրաշկօի թատրօնում,

Շաբաթ, մայիսի 17-ին,

Հայ թատերասէրները, բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Զաբէլի և պ. Ամօ-Խարազեանի

կը ներկայացնեն

I

ԼՈՒՍԻ ԴԻԴԻԷ

կամ

ՌՈՎ ԷՐ ՄԵՂԱՒՈՐ

Դրամա 3 գործ. հեղ. Պոլեա-Ջեմսի։

II

ԲՈՆԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Վօդվիլ 1 գործող. հեղ. Մօլիերի, թարգմ. Զմչկեանի։

Սկիզբն է ճիշդ 8½ ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գինը 10-ից մինչև 40 կոպէկ։

Խաղամիջոցներին կը նուագէ երաժշտական խումբը։ Թատրօնին կից գտնվում է բուֆէտ։ 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի, մայիսի 18-ին, Թիֆլիսի ժողովարանը կը տեղափոխվի իր ամարային բնակարանը, որտեղ նոյն օրը, ցերեկվայ ժամի 3-ին, տեղի կունենայ անդամների և կանդիդատների համար ընդհանուր ճաշկերոյթ 1 րուբլի 25 կ. վճարով։ Մայիսի 20-ից սկսած իւրաքանչիւր շաբաթ, երեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, տեղի կունենան ընտանեկան երեկոյթներ։ 1—2

Բ Ժ Ի Շ Կ

ԼԻՎԱՆ ԻՎԱՆՕՎԻՉ ՔԱՄՕՅԵԱՆՑ

Ուղևորվեց Պեատիգօրսկ։ Ընդունվում են մէզի, սեռական օրգանների և սիֆիլիս հիւանդութիւններ ունեցողներ։

(15, 17 և 18-ին) 1—3

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Մայիսի 18-ին, կիրակի առաւօտեան ժամը 11-ին, ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցում ժողով է լինելու, նոր երէցփոխ ընտրելու, ուստի սրանով մեծապատիւ պ.պ. ծխերն առաջին անգամ հրաւիրվում են ներկայ լինել յիշեալ եկեղեցում ընտրութեանը մասնակցելու։

Գործակալ ա. մասի Թիֆլիսի՝

1—2 Գրիգոր քահանայ Մանդակունի

ՍԻՕՆԻ ՓՈՂՈՑԻ ՎՐԱ,

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ

ՏՐՎՈՒՄ Է ՎԱՐՁՈՎ

մագազիններ ամենայն տեսակ յարմարութիւններով վաճառականների համար ձեռնտու պայմանով։ Ցանկացողները կարող են դիմել նոյն տեղը։

Կառավարիչ՝ Լուարսաբ Մեծմարաշվիլին

3—3

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ

ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Պրօգիմնազիական դասընթացք)

Ս. Վ. ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿ-ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Ամառը կուղևորվի Աբասթումանն և կընդունէ օրիորդներ, որպէս գիշերօթիկ։ 2—4

Զգուշացէ՛ք կեղծումներից

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՈՆ

Գ. Ֆ. Ի Ւ Ր Գ Է Ն Ս

Ոչնչացնում է պեպենները, սեւութիւնը, դեղին բծերը, պզուկները եւ պատռւկները եւ ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ։ Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս ատամնաբուժական անուշահոտ սապոն, բարձր արժանաւորութեան։

ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼ 1898 թւի համար։

Կտորի գինը 50 կ., ½ կտորի 30 կ.։

Ծախվում է բոլոր ամենալաւ գեղագործական մագազիններում եւ դեղատներում։

Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Իւրգէնսի մօտ Մոսկվայում։ Դէպօ, Թիֆլիսում, Ագմուրօվի մօտ, գեղագործական ապրանքների առեւտրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Ծաքինօվի եւ Գրիմմելի, պ.պ. Պօպօֆների եւ Արիստակօվի մօտ։ (1, 15) 9—24

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են՝

ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ Ա. բժ., Քուն և երազ, մէկ պատկերով, Պետերբ. 1903 թ. գ. 25 կ., Ստամոքսի կատարրը, մէկ պատկերով—20 կ., Ուղեղի սիֆիլիսը (գլխի և ողնաշարի)—20 կ. և բոլոր միացած գրքոյկները։

ԱՐԾՐՈՒՆԻ Վ. բժ., Նորածին երեխաների հիւանդութիւնները, նկարներով—5 կ., Մի ծխիր—5 կ., Ինֆլուէնցա կամ նոր ցաւ, նկարներով—3 կ., Դողէրոցք կամ մալարիա, նկարներով—5 կ., Թոքախտ կամ բարակցաւ (նկար).—10 կ., Վարակիչ հիւանդութիւնները և նրանց թոյնը, 23 նկարներ.—15 կ. և Մի խմիր, բ. տիպ, նկար.—5 կ.։

ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ ԷՄ., Դէպի վեր, դրամատիկական պօէմա, Խաչատուր Աբովեանի, Ուսուցչապետ Պարրոտի ճանապարհորդութիւնը Մասիս սարի գլուխը—10 կ.

ՃՈՒՂՈՒՐԵԱՆ, Յար, քահ., Գիւղի այրին—15 կ., Աղքատի հալը—25 կ.։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную Торговлю. (ո. ե.) 3—5

ՀԱՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԴՊՐՈՑ

Լ Օ Զ Ա Ն, Զ Ո Ւ Ի Ց Ե Ր Ի Ա

Երկրորդ տարի

(16-րդ անգամին սկսեալ. ձմեռուան վեցամսեայ դասերը կը սկսին սեպտ. 1/14-ին)

Արեւելեան կամ հայկական դպրոցը կընդունի 10-էն 20 տարեկան աշակերտներ, որոնց կուտայ, ծնողներու բաղձանքին համեմատ, գիտական, դրական, առեւտրական կամ արդիւնաբերական առողջ ու հիմնաւոր կրթութիւն՝ ներդաշնակօրէն և սերտ կերպով միացած ազգային հիմնական դաստիարակութեան հետ։ Մեր հայ սաներուն կաւանդենք, և այս՝ ա ռ ա ն ց ո ւ և է մ ա ս ն ա ւ ո ր վ ճ ա ր ո ւ մ ի, հայոց լեզու (ռուսահայ և տաճկահայ բարբառ), մատենագրութիւն հայոց (հին և նոր), հայոց պատմութիւն և այլն։ Ռուսահայ աշակերտները կարող են նաև ուսանիլ ռուսաց լեզուն։

Դպրոցիս տարեթօշակը, հակառակ իր ընծայած բազմաթիւ իրական առաւելութիւններուն, անօրինակ կերպով չափաւոր է։—Ընտանեկան կեանք։—Դպրոցիս յայտագիրը ամեն ուզողի կը ղրկուի։

Տնօրէն՝ Մ. Նալբանդեան, գօկտ. գիտութեանց՝ պրիվատ-դօցենտ

1) Longeraie, Lausanne, Suisse 16—27

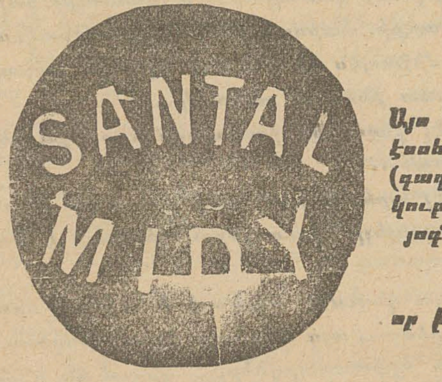

Պ Ա Ր Ի Զ Ի Դ Ե Ղ Ա Գ Ո Ր Ծ Ի

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ

ԹՈՅԼԷՔ ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս կապսիւլների մէջ պարունակված զուտ սանտալի էսսենցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել սուրէի (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն։ Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կլտիկը։

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսիւլի վրա սև տառերով դրոշմված կինէր։ (MIDY)

Պահեստը Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում։

(5, 10, 15, 20 և 25) 19—60

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„Ն Ա Դ Ե Ժ Դ Ա"

ծովային, գետային եւ ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան եւ գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՈՒԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . . 1,650,000 րուբլի

Պահեստի դրամագլուխը . . . . . . 2,664,808 »

I. Ա Պ Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր Ի Տ Ե Ղ Ա Փ Ո Խ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրօպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանկացող բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Տեղափոխութիւն բեռների սրանհետ պայմաններով ասացման տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար չկա կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. Ն Ա Ւ Ա Գ Ն Ա Ց Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրեան նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բաքւում եւ Կրասնօվօդսկում։

Բեռները անընդհատ ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ ապրանքների սակագներով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. Ա Պ Ա Հ Ո Վ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր։

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբախտ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագոն-ցիստերնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր [illegible]թերի, որոնք ուղարկվում են փոստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային փոստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի աւելի 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի Հիմնական ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րդ տանը։

Լէնքօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բաքւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգօրօդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվօրցօվայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆոն № 108

(Ե. ա. Կ.) 76—120

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 14 Мая 1903 г.

Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, В.Вачнадзевская ул.